

NARODNA STRAŽA

IZLAZI SVAKE SUBOTE. — PRETPLATA IZNOSI GODIŠNJE DIN. 60, POLUGODIŠNJE I TROMJESEČNO RAZMJIerno. — ZA INOZEMSTVO DVOSTRUKO. — OGLASI PO CIJENIKU. — PISMA I PRETPLATA SE ŠALJU NA UREDNIŠTVO I UPRAVU „NARODNE STRAŽE“ ŠIBENIK. — RUKOPISI SE NE VRAĆAJU.

BROJ 30.

ŠIBENIK, 29. KOLOVOZA 1925.

GODINA V.

Pribičevićci se uvlače u radikale

Kad se stvarala današnja radićevskoradikalna vlada, zacijelo nije bilo čovjeka nepribičevićca, koji nije bio radostan, što pakuje s vlade Svetozar Pribičević, njegove političke metode, njegova stranka i njezini pristaše. Jer ako je itko škodio stvaranju dobrih, srdačnih i bratskih odnosa između Hrvata i Srba — to je bio on. On, koga su u svoje vrijeme nazivali demonom Jugoslavije. Pribičevićci su za svo vrijeme vladanja svoga šefa bili oni, koji su špiunisanjem, ogovaranjem, klevetanjem i proganjanjem stvarali zlu krv i zlo raspoloženje kod pristaša nepribičevićevskih stranaka za ovu našu državu Srba, Hrvata i Slovenaca. Omladini su bila vezana usta i misao, jer je inače dolazilo do krvavih Vavedenja, do oduzimanja stipendija, do izгона iz škola, jer su pribičevićci vidjeli samo jedno ispravno „državotvorno“, viteško društvo“, a sva druga, koja po svojoj misli jednako propagiraju i uzdižu kulturu, ljubav i narodnu hrvatsku i srpsku svijest, oglasili separatističkim, defetističkim, crnožutima i protivu-državnima. Državni podsekretar Pasarić iznio je ovih dana, kako su se sve premještali profesori i učitelji, kako je to samo padalo kao kakav hir pribičevićevskim zagriženjacima u glavu. Inzenesi su dokazi u vladinom listu *Obzoru*, kako su dobivali predumove, te dopuste i honorare ljudi — la Tučan u iznosu od desetaka hiljada dinara, dok se za druge kulturne radnike nepribičevićevce nijesu mogla naći bar kakva vrela privrede, pa su umirali svi redom sa Jovanom Hranilovićem na čelu. Prosvjetna vlast nije bila jedina, u kojoj su komandirali po svojoj gospodskoj volji pribičevićci. U Hrvatskoj i u Dalmaciji njihova je vlast bila svemoćna. Radili su, što su htjeli, komandirali su kao općinski komesari, i svatko je morao da sluša njihovu riječ, koja je pod vidom nekakvog „integralnog jugoslavenstva“ bila samo za vlastitu stranku, za vlastite organizacije, za vlastite danas desperaterske bujbneve.

Svaki put, kad je silazila s vlade stranka Sv. Pribičevića, u našem hrvatskom i srpskom narodu je vladalo zadovoljno i ugodno raspoloženje. Tako je bilo i ovoga puta. No postoji opasnost, da u našem životu zavladaju opet pribičevićevske metode. Baš zadnjih dana javljaju radikalne novine, a osobito splitska *Država*, o prelazu en masse pribičevićevaca u radikale. Oni isti ljudi, koji su pred trideset dana bili notorni pristaše Pribičevića, danas kažu, da su radikali i u ime toga bi htjeli nastaviti svojim starim radom. Oni denuncijantski dopisi, kakve su prije slali pribičevićki pučki učitelji u *Život i Pobjedu*, izlaze danas u splitskoj *Državi*. Oni isti ljudi, koji su kao pribičevićci denuncirali pristaše hrvatskih stranaka a najviše pristaše radićevske stranke radi „proturadnog“ rada, radi kakvih beznačajnih poklika, da-

nas viču i opet kao i prije, ali sada kao radikali. Čini se kao da će pribičevićevski duh vladati i za odsutnosti Sv. Pribičevića iz vlade.

To je jedna pogibao, koja ruši veselje narodno nad političkom smrti jedne loše stranke. Pogibao tim veća, što ona ugrožava plod svih onih poteza, koje su pojedinci, stranke i kompleksi stranaka napravili, eda ispadne toliko omraženi čovjek iz vlade, a s njime da iščeznu metode njegovih pristaša i njegove stranke.

Mi ne vjerujemo, da će pribičevićevske metode prihvatiti stranke nove vlade. Radikalna stranka, kojoj u Dal-

maciji stoje na čelu poznati poštenjak i državnik Ljuba Jovanović te ispravni politik dr Nikola Subotić, bi napravila veliku i tešku pogrešku, kad bi sve ono, što je po sto puta anatemisano i proglašeno za zlo i loše primila u svoj sklop. Isto bi se tako i radićevska stranka pokazala vrlo slabom, kad bi pustila, da se u redove današnje vladine većine uvuče pribičevićevski mentalitet. Opstoji razlika između stranaka, ali opstoji i jedna demonska mora, jedan mentalitet loš i težak za sav naš narod, i taj se mentalitet, kao nešto najteže i prvotno zlo, mora najenergичnije pobijati, jer postoji opasnost, da upanemo u staro, od nikoga poželjeno stanje.

i presušivanje zemljišta, sva su ostala ministarstva smanjila svoja potraživanja. Na osnovu do sada prikupljenih prijedloga budžetsko odjeljenje ministarstva financija već je otpočelo sa izradom budžeta, koji će biti gotov do sastanka narodne skupštine, kako ističe vlada.

p GLASILO SELJAČKIH DISIDENTATA. Prošle sedmice izašlo je već najavljeno glasilo disidentata seljačke stranke *Republikanska Sloboda*. Vlasnik i izdavač lista je narodni zaštitnik dr Stjepan Buć, a odgovorni urednik Krešimir Magdić. List uglavnom napada Radića i seljačku stranku, a ističe republikanstvo. Kako se saznaje, disidenti će nastupati samostalno, te ne će — protivno onom što se prije očekivalo — ulaziti u tijesne veze s Hrvatskom Zajednicom, jer se i ona kao i seljačka stranka, izjavila za monarhiju. Odbijena je i saradnja sa starim, prvim disidentima seljačke stranke (Jalžabetičem i drugovima), jer su i oni monarhiste.

p PAŠIĆ U EVIANS LES-BAINS. Dr Ninčić putuje prije drugih delegata u Ženevu. Poći će najprije na Bled, da dobije potrebne instrukcije, a odatle će otići u Evians-les-Bains Pašiću, da ga obavijesti i da mu iznese gledište vlade o radu u Ženevi na sastanku Saveza Naroda. Saznaje se, da bi Stjepan Radić također želio ići sa drom Ninčićem u Evians-les-Bains, no o tome za sada još ništa nije odlučeno.

p OPADANJE NAŠEG UČITELJSTVA U JULIJSKOJ KRAJINI. Broj slavenskog učiteljstva u Julijskoj krajini od godine 1918. dalje opada od 800 na 600, a organiziranih ima tek 500. Istovremeno opada i broj omladine obvezatne za školovanje. Školstvo se još najbolje nalazi u Goriškoj. Tu na svako 500 stanovnika dolazi jedan naš učitelj, a u Istri dolazi po jedan naš učitelj tek na svako 2000 stanovnika. Zalosna slika tamošnjeg našeg školstva, koja će se u najkraće vrijeme još i pogoršati, jer se po raznim mjerama talijanske vlade može zaključiti, da je i njezin cilj da potpuno uništi naše školstvo i da „narodne manjine“ postanu analfabekinje.

p IMENOVANJE DRŽAVNIH PODSEKRETARA. Službene novine donose ukaz o imenovanju državnih podsekretara. Imenovani su: U ministarstvu za agrarnu reformu: dr Vlada Andrić, državni podsekretar na raspoloženju i narodni poslanik, Bora Milovanović i Lazar Šuvaković, narodni poslanici. — U ministarstvu šuma i ruda: Bogoljub Kujundžić, narodni poslanik. — U ministarstvu prosvjete: Josip Pasarić, narodni poslanik. — U ministarstvu financija: Ivan Neudorfer, narodni poslanik. — U ministarstvu za socijalnu politiku: dr Juraj Krnjević.

p NAPUŠTENA IDEJA BALTIČKE KONFERENCIJE. Javljaju iz Revala, da je napuštena konferencija

VI. zasjedanje Lige Naroda.

7. rujna otvara se u Ženevi šesto zasjedanje Lige Naroda. Na prvom sjednici tog zasjedanja izabrat će se najprije predsjednik, što će ovaj put biti predstavnik jedne vanevropske države, zatim će biti izabrano 6 sekcija, i to za konstitucionalna, za budžetsko-financijska, politička, socijalna i opća pitanja, za tehničku organizaciju Lige Naroda i za razoružanje. Poslije toga će se raspravljati o onim pitanjima, koja su ostala neriješena, a naročito amandmani, koji se odnose na pojedine članove pakta Lige Naroda. Ovdje je naročito važan prijedlog o izmjeni člana 16. pakta, koji govori o uzajamnim obvezama pojedinih država u slučaju oružane intervencije između pojedinih država, bilo članica ili nečlanica Lige Naroda. Govorit će se i o pacifističkim naporima Lige Narodá, pa će biti predloženo, da se u svakoj zemlji, u škola i na univerzitetima drže predavanja o radu Lige Narodá i o njegovom cilju. Bit će govora i o municipalitetu (savez svih gradova), koji bi se imao postići bližom kolaboracijom, priređivanjem izložaba i provađanjem

komunalne politike. Zatim bi se govorilo o načinu suzbijanja epidemičkih bolesti. Pročitat će se referat komesara Lige Narodá o Austriji i Mađarskoj. U tome referatu će komesar Zimmermann iznijeti, kako su prilike u Austriji povoljne, pa čini se da će se Austriji povodom toga ukinuti budžetska kontrola. Što se tiče Mađarske, i ako je ona u početku ostvarila suficit u svojem budžetu, u nj je potajno unijela sume za nabavku ratnoga materijala i povećanje vojske, pa se zato budžetska kontrola ne će skiniti. Naročita će se pažnja posvetiti gospodarskim pitanjima u vezi sa skidanjem prevelikih carinskih stavova, zatim suzbijanju korupcije, suzbijanju lažnih carinskih deklaracija, a raspravljat će se i o saobraćaju i željezničkim prilikama.

Raspravljat će se još i o sporu između Turske i Engleske upogled Mosula, o pitanju narodnih manjina u Carigradu, Traciji, Litvaniji, Transilvaniji i Banatu, o bugarskim financijama. Najvažniji čas zasjedanja Lige Narodá bit će ulazak Njemačke u sklop država Lige Narodá.

Iz domaće i vanjske politike.

p GLASOVI O ZBLIŽENJU DAVIDOVIČEVACA I JMO. Prema vijestima, koje dolaze iz Sarajeva, JMO živo radi na spremanju svoga kongresa i sjednice glavnog odbora. U Beogradu su se pronosile vijesti, da bi kongres JMO lako mogao da dovede ili do ujedinjenje ili do velikog zblizjenja između demokratske stranke i JMO. Ako bi došlo do toga ujedinjenja, onda bi nova demokratska stranka imala 50 poslanika u parlamentu i bila bi po jačini treća stranka. U vezi sa tim glasinama dovode se i razne izjave muslimanskih prvaka, date u posljednje vrijeme. Tako je prije dosta dugo vremena Hadžikadić pisao u *Pravdi* o potrebi formiranja jedne jake stranke u centru parlamenta. Poslije toga došle su razne izjave i članci Salih Baljića, a na kraju posljednji interview dra Mehmeda Spahe, koji govori o mno-

gim dodirnim tačkama i malim razlikama između demokratske stranke i JMO.

p IZRADIVANJE BUDGETA. Do sada su već neka ministarstva dovršila svoje prijedloge za budžet i poslali ih budžetskom odjeljenju ministarstva financija. Kao i do sada najveći je budžet ministarstva vojnog. On da iznosi jednu milijardu i tri stotine milijuna dinara. Dakle je za nekoliko stotina milijuna dinara manji od prošloga, što bi se imalo pripisati boljem stanju dinara odnosno jeftinijoj ljudskoj i stočnoj hrani. Zatim dolazi budžet ministarstva saobraćaja, koje je nešto reduciralo svoje potrebe, jer su izostali krediti za podizanje novih pruga i dovršavanje starih. Osim ministarstva poljoprivrede i voda, koje je zatražilo povećanje u budžetu za oko 200 posto, koja će svota biti upotrebljena na melioraciju

baltičkih država i to između Poljske, Litavske, Letonske, Estonije, Finske, koja je imala započeti. Održani će biti razgovori između ministra vanjskih posala i to u Ženevi 5. septembra. Istodobno će se također ustanoviti i program za tu predstojeću konferenciju, ali će ovaj biti sužen.

U SOCIJALISTIČKA INTERNACIONALA I GARANCIONI PAKT. Kongres socijalističke internacionale u Marseillu bavio se u jednoj posebnoj sjednici, na koju je bila pripuštena i publika, organizacijom mira. Francuski delegati na ovom kongresu po svome govorniku Leonu Blumu izjavili su se jasno za garancioni pakt, koji sma-

traju nastavkom ženevskog protokola. Socijalisti treba da napnu sve sile, kako pakt nebi ničim sličio kakvoj diplomatskoj zasjedi. Paktu još treba pripojiti ženevsku klauzulu o arbitraži. Na koncu je Leon Blum izjavio, da francuski socijalisti žele što bržu realizaciju garancionoga pakta, koji će olakšati francusko-njemačke odnose. Njemačka, Rusija i Sjedinjene američke države treba da što prije uđu u Savez Naroda, a sam pakt mora biti stvoren pod okriljem Saveza Naroda. Zanimivo je, da Leon Blum u autokratskim režimima Španjolske, Italije i Rusije vidi klice novih krvavih sukoba.

jemu je on danas jedan od najboljih govornika. Po prevratu bio je najprije badenski a zatim njemački državni ministar financija, a onda državni kancelar te je kao takav otišao maja 1922. g. na konferenciju u Genovi. U

Njemačkoj je poznat kao jedan od najodlučnijih zastupnika politike ispunjavanja obveza prema Francuskoj i to mu je nakopalo na vrat strašno neprijateljstvo desničara.

Napadaj na hrvatske Orlove u Kninu.

KNIN, 25. kolovoza 1925.

Orlovi i Orlice iz Hrvatske i Slavonije na povratku sa sleta u Šibeniku bili su izazvani i napadani u Kninu.

Voda jugosokola, pučki učitelj i nastavnik na realnoj gimnaziji u Kninu Đuro Pokrajac sakupio je nekoliko sebi ravnih tipova, s kojima je išao pred svaki vlak i dočekivao Orlove i Orlice, koji su se vraćali iz Šibenika. Ovi su izlazili na peron, da uzmu vode i pri tome bili psovani, pljuvani i udarani šakama, štapovima i bokserima. Svoje „junaštvo“ pokazali su jugosokoli na pojedincima, a ne kada bi izašlo više Orlova. Još mirniji su postali i bili brzo povukli prste k sebi, kada je na jedan vlak izašlo i nekoliko Hrvata, da brani Orlove.

Jedna grupa izletnika većinom daka-Orlova i Orlica bila se zaustavila u Kninu, da pregleda Prvi Hrvatski Muzej i kninsku tvrđavu. Ova je grupa bila više puta napadana po varoši i na kolodvoru pri odlasku. Osim spomenutog prosvjetitelja najviše se isticao u napadajima Ante Živković, činovnik kod Zdravstvenog odsjeka sreskog Poglavarstva, za kojega sav Knin znađe, što je bio za vrijeme talijanske okupacije.

Najveća naslada napadača bila je, da Orlovima trgaju sa prsiju hrvatske kokarde.

Kada je ova grupa Orlova i Orlica imala da otputuje, Đuro Pokrajac kao kakvi paša sjeo je kod izlaznih vratiju kolodvorske restauracije, te tako ispružio noge, da su prolaznici trebali preskakivati preko njegovih nogu, a onda se zaprijetio svakome, tko ga dodirne. To je sve prisutne zgadilo, te je i sam službujući činovnik stao da uređuje. Zauzastavio je vlak, koji je imao već da otputuje i pozvao jednog žandarma, koji je bio na pro-

putovanju, da odstrani siledžiju Pokrajca. Osim toga slučaj je prijavio željezničkoj Direkciji i mjesnom sreskom poglavarstvu.

Toliko o događajima, a sada da navedemo nekoliko konstatacija i upravo nekoliko pitanja.

Konstatiramo najprije, da žandarmerije pri svim ovim događajima, koji su se kroz par dana više puta ponavljali, nije bilo vidjeti i ako žand. patrola pred svaki vlak dolazi. Nadalje nijesu o napadajima provedeni nikakovi izvidi, a cijeli Knin govori o onome, što se događalo i zna se, tko su napadači. I, ako je možda što i učinjeno u tom pravcu, bit će da je svršilo negativnim rezultatom, jer ni jednom od napadača nije vlas s glave pala. Sudu nije stigla nikakova prijava i ako je krv protekla.

Pitamo gosp. sreskog poglavara dra Lederera, koji je inače vrlo revan, kada se radi o Hrvatima i koji je znao za jedan poklik Radiću suditi i na mjesec dana zatvora, što je poduzeo protiv napadača, a napose proti poglavarstvenom činovniku Anti Živkoviću, koji je i danas na svom mjestu?

Pitamo školsku vlast, da li se slaže sa čašću jednog nastavnika, da vrši ovakve napadaje na mirne građane i što ona misli poduzeti proti Đuru Pokrajca? Poslat će ga valjda za „kaznu“ na studij više pedagoške škole, kako to on traži? Sve je moguće!

rr

U NA ZAGREBAČKOJ BURZI notirale su dne 28. o. mj. strane valute ovako: Dolar 55-87, talijanska lira 2.095, švicarski franak 10-85, engleska funta 271-78, čehoslovačka kruna 1-657, francuski franak 2-63.

Istup dra Wirtha iz kluba Centruma.

Bivši državni kancelar njemačke republike te zastupnik u njemačkom parlamentu dr Josip Wirth poslao je početkom ove sedmice predsjedniku parlamentarnog kluba njemačkog Centruma (političke kršćanske organizacije) sljedeće pismo: „Čast mi je javiti Vam, da vjeran svom političkom pravcu istupam iz Centrumove frakcije (kluba) te da ću se u buduću nazivati zastupnikom republikanskog i socijalnog Centruma“.

Korak dra Wirtha je bio senzacija za njemačku javnost, iako s njim nije on istupio iz stranke, nego samo iz njezinoga parlamentarnog zastupstva. Zato treba snatrati korak dra Wirtha kao plod političkog položaja u Centrumu te u parlamentu uopće. Njemački Centrum ima kao i onaj u Belgiji te kao i SLS svoje desno i lijevo krilo. Lijevo ime krilo pripadaju osim dra Marksa, bivšeg predsjedničkog kandidata, osobito radnički vođe Jörs, Imbusch i drugi. Desno krilo vodi dr Adam Stegerwald, bivši pruski ministar predsjednik. Kad je kao rezultat prošlogodišnjih decembarških izbora bila onemogućena vlada weimarske republikanske koalicije (Centrum, socijalisti, demokrati), sastavio je dr Luther desničarsku monarhističku vladu, koju je omogućio Centrum te poslao u nju kao svoga zastupnika dra Braunsa. Radi toga su

se u Centrumu pojavile prve nesuglasice. Dr Wirth je kod izglasavanja povjerenja Lutherovi vladi sam od Centruma glasovao protiv. Kad je koncem travnja kod predsjedničkih izbora pobijedio monarhistički blok, držao je dr Stegerwald zgodnim da Centrum orijentira još više prema desnicama. Tomu je zgodno došao i poziv ministra predsjednika dra Luthera da Centrum pošalje u vladu još nekoliko svojih članova. Dru Marksu je jedva uspjelo uzdržati stranku kod prigodom ulaska u Lutherovu vladu formuliranog političkog pravca. Ali desničarskim strankama uspjelo je kod zadnje debate o carinskom zakonu pritegnuti Centrum dobro uza se. Budući da će desničarske stranke pokušati da Centrum izraze još više kod saradnje za reakcionarni politički i socijalni desničarski program, to je dr Wirth u znak protesta istupio iz parlamentarnog kluba. To još ne znači rascjep Centruma, jer bi, da dr Wirth ima namjere razbiti stranku, istupili s njim iz Centruma svi njegovi politički prijatelji, kojih je mnogo. Ovaj spor će biti kroz kratko riješen, jer Centrum ne može da radi bez silne energije dra Wirtha.

Dr Wirth je rodom iz Badena te sin priprostih roditelja. Po zanimanju je profesor. G. 1913. je po prvi put izabran u njemački parlament, u ko-

JEDAN OD MNOGIH

JOSIP OKTAVIJE OSTROMAN.

Zeleni otoci našega Kvarnera — pitome Unije, Lošinj i Cres s tugom se ove godine sjećaju jedne smrti, kojoj je posvećen ovaj članak. Položaj istarskih Hrvata je težak pa je razumljivo da ovaj članak ne može izaći u tjednom našem istarskom listu. Zato ga donosi Narodna Straža, koja se odužuje na taj način uspomeni skromnoga hrvatskog težačkog junaka.

Skoro na pō puta između Pule i Zadra, usred plavog Jadrana, na veoma zgodnom stratezičkom položaju leži dug i uzak otok Lošinj.

Lošinj i susjedni otok Cres — stare ove *Insulae Absyrtidis* po starogrčkoj predaji o umorstvu Absyrtida po sestri Medeji na otoku Lošinj, podno brijega Osošćica — vidili su moćnog rimskog cara Augusta, kad je jedne godine sa svojom bojnom mornaricom prezimio u malološinjskoj luci, koja se po njemu prozvala *Luka cara Augusta*, a i bili su ovi otoci nijemi svjedoci dugih i ljutih borba između Serenissime (Venecije) i Hrvata, naročito Uskoka.

Ima već preko sedam stoljeća od dolaska prvih Hrvata stanovnika Lošinja, koji ga tako prozvaše, jer su opazili da je život na tom otoku, pod tadanjim gospodarima jednom moćnog, a sada ruševnog grada Osora, veoma težak — loš.

Dva su gradića veće važnosti nastala na otoku Lošinj — Veliki i Mali Lošinj. Naš je poljodjeljski narod bio u početku brojnije naselilo, Veliki Lošinj, jer je prikladniji za poljodjelstvo, te je zato ovo mjesto dobilo i ime Veliki Lošinj. Međutim vremenom u Malom Lošinj, radi onamo zgodnog položaja, naročito krasne luke, razvilo se uvelike pomorstvo i brodograditeljstvo, te su se mnogi Lošinjani proslavili po svijetu kao vrsni mornari i pomorci uopće, tako da je bila nastala za Mali Lošinj era blagostanja i grad je postao dva puta veći brojem pučanstva od Velikog Lošinja, kao što je veći i danas, dok su si oba gradića pridržala stare oznake Veliki i Mali, koje ne odgovaraju sadašnjem fiktivnom stanju stvari. Procvatom parobroda a padom brodova na jedno, zadan je i Malom Lošinj težak udarac. Od jednog cvatućih sedam brodogradilišta, danas jedva životari jedno

za manje parobrodice i lade. U novije vrijeme razvila se u obim Lošinjima klimatska lječilišta.

Duga četiri vijeka gospodstva Venecije nisu mogla satri svaki frag hrvatskom značaju Lošinja. Priznati se mora da je između vladanja Venecije i današnjih Talijana bila ogromna razlika. Venecija je nastojala u prvom redu da gospodarski iskoristi i isisa osvojene zemlje, dok je u narodnom pogledu znala štošta dopustiti, što se današnjim za nevolju gospodarima Istre čini pravim zločinom. Tako se n. pr. kroz dugi niz godina u lošinjskim crkvama slobodno glagoljalo, i u glagoljskim slovima vodile matičine knjige. U Veneciji su se fiskalni glagoljski misali i hrvatski rituali.

Nacionalistično gibanje je novijeg datuma, od iza francuske revolucije, naročito pak iza godine 1848.

Ako uvažimo da je naš narod u Lošinj, kao i u čitavoj Istri živio kroz mnogo vijekova sasama odijeljen od ostalog hrvatskog i slavenskog svijeta; da je kroz četiri vijeka bio podložan Veneciji; da je neposredno do njega dopirala skoro isključivo talijanska kultura u književnosti, arhitekturi, kiparstvu, slikarstvu, uopće u svim granama ljudskog znanja i umjet-

nosti; da je talijanski jezik bio isključivim poslovnim i pomorskim jezikom Jadrana, ako nadodamo još činjenicu, da se bivša Austrija ponašala sa Istrom kao da je ovo jedna čisto talijanska pokrajina, te je Austrija postalijančila više našeg naroda u 100 godina, nego Venecija u 400 godina, tada će svakom biti razumljivo, da je i u Lošinj talijanska narodna misao preotela veći mah od hrvatske narodne misli.

Ipak jezgra našega naroda, mali sitan puk, kvas naroda, bio je zdrav. Iz dna srca ovoga našega maloga i prezrenoga naroda izašlo se neprestano glas prosvjeda protiv talijanstine, čuo se vapaj za nečim, što narod još nije znao konkretno izraziti, kao niti provesti kakav zgodan korak na obranu naših narodnih prava.

Početak konkretnoga rada u tom pravcu bilježimo u Velikom Lošinj, gdje se 1870. g. otvorila Hrvatska Čitaonica, za koju je i naš veliki biskup Strossmayer dao svoj doprinos. Vremenom je bila ova Čitaonica nekako zaspala, dok se opet probudila na nov život podignućem Hrvatskog Doma g. 1906. U Malom Lošinj otvorila se Hrvatska Čitaonica g. 1887. a kasnije joj se pridružile druge narodne ustanove.

(Svršit će se.)

Strašna krupa u šibenskoj okolici.

U noći od utorka na srijedu posljednje je naš kraj jedan nemio gost. Žedna zemlja iščekivala je odavna kišu i zbilja je u kasnu noć počela padati kiša, ali je za njom počela odmah jaka tuča, koja je silno oštetila, a mjestimice i potpuno otukla vinograde te skrivila stabla, porastrela masline i učinila velik kvar na kućama. Vrlo je jako otukla krupa bližu šibensku okolicu Srimu, Zaton te Podinu. Otučeni su jako i vinogradi u Tribounju, Vodicama, Tijesnu i Raslinama. Narod je zapao u velik očaj, jer će jematva biti nikakva, a crna zima će pokucati na i onako siromašna težačka vrata.

Iz Dubravaica u skradinskoj općini primili smo ove vijesti: Dne 25. o. mj. zadesila je ovo selo strašna nesreća. Izenada iz male kišice počela je padati strahovita krupa, koja je

trajala nekih deset časaka. Komadi krupe su padali veći od oraha. Na kućama je krupa porazbijala stakla, a crijepovi su padali sa krovova u komadima. Noć je bila vrlo tamna te je svijet bio u velikom strahu. U zoru je narod izašao u polje i kad je ugledao strašno djelo krupe i oluje, odasvud se čuo velik juk. Grad je stukao sve. Loza je ostala bez lišća i ploda, maslinici bez maslina, kuće raskrivene. Šteta je ogromna. Krupa je u skradinskoj općini otukla i vinograde drugih sela, a osobito Čubišić i Bišine.

Apeliramo na narodne zastupnike sjeverne Dalmacije i ministarski savjet da se hitno zauzmu za potrebitu državnu pomoć, koja je pučanstvu naše okolice potrebna, jer će inače naša sela oćutjeti zimu bez kruha i ostalih životnih potreba.

Nova žandarska nasilja.

Narednik Hrga nekolicini Saljana zabranjuje ladicom putovati iz Sali u bližnji Zaglav i Luku. — Uapšenje i surov postupak sa tajnikom Okružja vlč. don Antom Radićem. — Bezobzirno i izazovno postupanje sa mirnim okolostojecim svijetom. — Baratanje oružjem. — Uapšenje još dvojice đaka, od kojih narednik Hrga jednog ga bilje u kasarni. — Uapšenje župnika i još jednog seljanina. — Uapšenje se ne će da vodi k poglavarstvu ili sudu. — Dr Rajević bez velikog promišljanja i neslušajući svjedoke, po zloglasnoj Bachovoj patenti osuđuje trojicu uapšenika na 14 dana zatvora, a dvojicu — i to baš đake — na mjesec dana, a sve izručuje sudu u Biogradu radi „javnog nasilja“ i „uzbune naroda“. — Istražni sudija saslušajući uapšene pušta ih odmah na slobodu. — Lažno pisanje „Države“.

U nedjelju 23. t. mj. ujutro, posebnim motorom stigose u Sali delegati i delegatice Krešimirovog orlovskog okružja, da iza uspjelog šibenskog orlovskog sleta pohode tamošnje Orlove i Orlice i dađu im poticaja za novi još intenzivniji osobito nutarnji odgojni i prosvjetni rad ove jeseni i zime. Iza župske sv. Mise, kojoj korporativno prisustvovali, delegatice s Orlicama, a delegati s Orlovima u zatvorenom održaše dva vrlo uspješna sastanka bez ikakvog incidenta ni izazivanja u najboljem redu i miru. Sva četiri mjesna žandara su bez ikakvog razloga s nataknutim bajunetama i do zubiju naoružani vrlo mrka pogleda izazovno kružili po selu a osobito oko kuća, u kojima su se održavali sastanci. Već je to svima dalo u oči.

Iza objeda po programu htjedose delegati da motorom prosljedu puč za bližnji Zaglav i Luku. Njima se htjelo da pridruži i *desetak* seljana Uto se stvori na obali sa svojim žandarima bez kapi krvi u sebi silno uzrujan i sav zeleno-blijed i tresući se od ljutine narednik Hrga te svijestan svoje moći i sile zabrani Saljanima polazak. I u ovom času sva su četiri žandara bila do zubiju naoružana, kao da je proglašena kakva posebna Obznana i opasno stanje nad Salima. Delegati Kulić i dr Vučić uzalud su se trudili, da uvjere narednika Hrgu, kako tu ne može biti mjesta nikakvoj zabrani, kad se ne radi o kakvom naročito im li većeg stila izletu, za koji bi trebalo prethodno podnijeti prijavu, nego o običnom pohodu nekolicine braće braći, prijatelja prijateljima. Tražili su od narednika, da o tome izda pismenu zabranu. No on o tom nije htio čuti. Uto je izašao iz motora i približio se naredniku i tajnik Okružja vlč. don Ante Radić te mirnim i

pristojnim načinom nastojao nagovoriti narednika, da dozvoli odlazak Saljanima, dokazujući mu, kako im nigdje nijesu dosad pravile vlasti nikakvih neprilika, pak ne zna, zašto bi samo na Salima vladale iznimne mjere i posebni zakon. Ni sad ni prigodom uapšenja nije „držovito vikao“ na narednika ni „lamao rukama pod nos i pred oči“, ni „skočio pred komandira stanice i bacao mu ruke pod nos vičući na njega: „Odalečite se!“ Kad je ovako razlagajući spomenuo i *sasma mirno konstatirao*, da je isto tako samo Saljanima bilo zabranjeno, da dođu na orlovski slet u Šibeniku, jer da prethodno nijesu prijavili svoj odlazak, dok su iz svih drugih mjesta države bez ikakve naročite prijave svi mogli slobodno doći, već i onako silno uzrujan narednik Hrga još više se uzrujao, počeo dalje vikati na vlč. Radića i u ime zakona samo za ovo bez ikakva drugog razloga proglašivši ga *uapšenim* stao ga *brutalno i nemilo gurati*, tako da je dvaput posrnuo. Na obali je tad bilo jedno četrdesetak što starijih što mlađih ženskih i najviše do 30 muških zajedno s onima, što su imali putovati, jer je velika većina muških bila toga dana vani na ribanju. Netom je vlč. Radić uapšen, narednik Hrga naredio je svojim žandarima, da se taj svijet silom rastjera, i ako tomu nije ničim dao povoda. Žandari navališe sad nataknutim bodovima i uperenim revolverima na svijet. Čak je po naredniku bio izdan nalog, da se na svijet puca, koji međutim nije izvršen i ako su repetirane puške. Dozvana je ne po naredniku, nego po kaplaru Domiću bez ikakve potrebe u pomoć financijska straža, koja je nataknutim bodovima brže dohrila. Sav taj brutalni postupak i ničim opravdano baratanje oružjem na onaj *goloruki*

malobrojni većim dijelom ženski svijet izazvalo je njegovo razumljivo uznemirenje, zaprepaštenje, te zapomaganje ženskih. Upravo je čudno, kako se ono malo prisutnih muških moglo svladati i *ostati mirno* na preporuku svojih vođa i delegata te *đaka Milića i Šešelje*, koji su valjda zato, što su mirili svijet, i oni od žandara proglašeni uapšenima. Sa svijetom, koji se silom rastjeran vraćao u selo, i dalje se vrlo brutalno postupalo.

Vlč. Radić i đaci Milić i Šešelja dovedeni su u kasarnu. Dok su vlč. Radić i đak Milić zadržani u jednoj sobi, đak Ivo Šešelja odveden je u mali zatvor. Pri tom ga je narednik jako *gurao i bacao*, čemu se on otičao, a on ga onda u kuhinji *šakom jako udari* u prsa, pak u rebra, a možda bi ga i dalje bio tukao, da Šešelji nije uspjelo rastvoriti prozor, lupiti s njim, pak je glasno stao zapomagati, i da nijesu na to lupanje i zapomaganje doletjeli na vrata kuhinje iz svoje šobe Milić i vlč. Radić, da budu tome svjedoci i proti tom nečovječnom postupku protestiraju, na koje su sad žandari uperili do ispod vrata svoje bajnete i revolvere i zatim u sobi repetirali puške. Kad su rodbina i prijatelji uapšenih čuli glasno zapomaganje: „Tuku me!“ i opazili kasnije zatvaranje prozora, pobjegli su se za sudbinu uapšenika, pak su ostali u neposrednoj blizini kasarne. Ali su opet na njih nahrupili s nataknutim bodovima žandari i brutalnom silom ih rastjerali. Župnik Sali vlč. don Ante Strgačić je ovom prigodom najtoplije preporučavao ljudima mir i strpljivost, a na obali — dobro poznavajući salske žandare — im se nije ni približio, nego je ostao podalje i mirno narod. I njega narednik Hrga proglasi uapšenim i dade sad dopriniti u kasarnu. Odmah se po čitavom njegovom držanju prema župniku vidjelo da ga je jedva želio dobiti u svoje šake. *Sime Armenini*, otac troje neke djece, se ama ničim nije nigdje ovom prigodom istakao, a ipak i njega proglašise uapšenim, dovedoše u kasarnu i strpaše u mali tamni zatvor sa Šešeljom, gdje su obojica jedva stali. Sve se to dogodilo od 2¹/₂ - 3 sata popodne.

Uapšeni, kao i delegati Kulić i dr Vučić tražili su zalud više puta, da ih se pusti na slobodu, budući nevini. Tražili su zatim, kad u ovome nijesu mogli uspjati, da ih se barem odmah presluša i njihovim motorom predvede sreskoj ispostavi u Preku ili sudu u Biogradu. To je narednik najprije obećao, pak je zato motor i ostao da čeka, ali je kasnije nečasno svome obećanju došao na manje. Narednik Hrga je hotimično otezao fabriciranjem prijave do u kasno doba noći. Delegatima nije preostalo drugo, nego da sami motorom pođu do Prekoga, prikažu pritužbu i zatraže intervenciju sreskog poglavara dra Rajevića.

Dr Rajević se odlučio, da u pratnji

dvaju žandara istim motorom pođe u Sali. Oko 9¹/₂ sati večeri stigao je u žandarsku kasarnu u Salima. Imao je najprije dugu konferenciju sa narednikom Hrgom. Zatim je preslušao uapšene, pak opet narednika i njegove svjedoke: dva žandara i jednog financijera! Oko 11 sati uvečer bez velikog promišljanja i da nije saslušao nijednog svjedoka sa strane uapšenika ni bilo kojeg seljanina sreski poglavar dr Rajević po zloglasnoj austrijskoj Bachovoj-Krsteljevoj patenti izreče osudu: vlč. Radića i Strgačića te Šimu Armenini osuđi na 14 dana zatvora, đake Milića i Šešelju „iz čovjekoljublja“ na čitavi mjesec dana, a sve predloži sudu u Biogradu na daljnji postupak „za javno nasilje“ i „uzbunu naroda“.

Uapšeni su imali biti tu noć i sutradan do parobroda zadržani u zatvoru, da od žandara budu izručeni sudu u Biogradu. Međutim na intervenciju delegata Kulića i dra Vučića biše *pod jakom pratnjom žandara* (šest od kasarne do motora, a dva u motoru do Prekoga: svi s nataknutim bodovima!) u 11¹/₂ sati uvečer otpraćeni vlastitim motorom najprije do Prekoga, a zatim do Biograda, gdje su sva petorica bila predana u sudbene uze i tu se našla zajedno s drugim zlikovcima.

Istražni sudija je uapšene odmah po objedu saslušao i sve ih pustio na slobodu, a zatim je saslušao i tu prisutne svjedoke.

Ovo je vjerni i istiniti prikaz događaja u Salima. Neka je splitsko „Državi“ na čast ono od početka do kraja lažno izvješće, koje je donijela u br. 140. od 26. t. mj! Sve je laž od prve do zadnje njezine tvrdnje, ali je navlastito podla i zlobna laž, da su se žandari nalazili u kritičnom stanju, budući im se tobož prijetilo, da će ih se pobacati u more, a kasarnu demolitirati i dići u zrak. Istina je naprotiv, da se salski župnik i dobri i mirni salski narod od više vremena nalazi u vrlo kritičnom stanju radi brutalnog i nasilnog postupka narednika Hrga i njegovih žandara. To se očitovalo i ovom prigodom. Od više vlasti, kojoj je sve ovo poznato, očekujemo, da pozove na odgovornost narednika Hrgu i narodu salskom povratiti toliko žuđeni mir i građansku slobodu, koju sad ne uživa. U interesu je ugleda države i njezinih zakona, da se ovakvi događaji, više nikad ne opetuju! U interesu je ugleda države i njezinih zakona, da se na tako laku ruku — na samu žandarsku prijavu — po Bachovoj patenti ne kažnjavaju inače mirni, neporočni i ugledni ljudi. Ako su čuvari zakona i reda prvi kršitelji zakona i izazivači nereda, nijesu dostojni, da dalje ostanu u službi, nego ih treba maknuti. Narod hoće mira! Dajte mu ga! To je u interesu same države, koju svi svim žarom svoga srca volimo!

Jedna smiješna kampanja.

U splitskom *Novom Doba* od srijede izišao je članak pod naslovom „Šibenik i Split“, koji nije nego nastavak one bjesomučne harange, koja se tjera ustavno zadnjih mjeseci po svim mogućim novinama na štetu našega grada, haranga, koja se gotovo razbijesnila povodom puštanja u saobraćaj Ličke pruge. Prema toj harangi bili smo mirni i ravnodušni, jer znamo, da se istina i realnost po sebi nameću i ne daju se zabašuri-

vati nadutim frazama i lažima megalomana. Smatrali smo za nepotrebno da reagiramo, jer bi upali u onu smiješnost, u koju su upali naši opadači. Ta čitali smo u jednoj novinici i ovo, da je šibenska luka doista lijepa i zgodna, ali zaludno: u Šibeniku je ljeti toplo, a zimi studeno.... Pa da se za to ljutimo?

Pisac *Novog Doba* kaže toliko toga, što zbilja nitko u Šibeniku ne zna: da se ovdje upriličuju ulične

demonstracije, da se kliče „Živio Labin“, da se „mobilizira sve što je pismeno“, da se insultira i splitsku djecu, da se navješta „sveti rat“, da sve ovdje „kripi mržnjom“, da se „bojkotira sve što je splitsko“ (o tom bi mogla dati možda svoje stručno mišljenje baš uprava splitskog *Novog Doba*, koji se u Šibeniku raspućava u nekoliko stotina komada), da dnevno lete „gomile depeša, spomenica“, da je sva „Abdera na nogama“ i t. d. Ali dalje ne ćemo da mučimo čitaoce prenašanjem takovih bedastoća, niti hoćemo da reagiramo na uvredljive izraze, nego ih ostavljamo kod njihovog auktora.

Svi ti napadaji na naš Šibenik imaju za svrhu da služe kao povod i kao ured megalomanskom hvalospjevu. Pisac *Novog Doba* u svom tako kulturnom članku daje na znanje svemu svijetu, da u Splitu postoji kazalište i opera (za koje država dopri-naša neku „malenkost“), da ima 20 banaka (mi smo mislili, da su to filijale), da ima toliko tvornica, da je velik prekomorski saobraćaj, da ima intelektualne inicijative, da razlika u dužini željezničke pruge ne iznaša nego dvadesetak kilometara u više do Splita. Šibenik nema naprotiv po piscu *Novog Doba* ništa: nema kazališta, nema nego 2 banke (ima samo 5 fi-

lijala), nema tvornica, nema saobraćaja, nema inicijative, nije bliži Zagrebu za 40 km. No o tomu dosta, da svatko uvidi svu mizernu megalomaniju pisca *Novog Doba*.

Mislimo ipak, da je mogao iznijeti jednako svoj hvalospjev, a da ga ne začini svojom žuč. Laž nije doista nikoga udavila. No misli li pisac *Novog Doba*, da što pomaže na pr. kad *tri puta* ponavlja, da je razlika pruge od samih 20 km.? Kao da stručnjaci kod vlasti ne znadu, koja je dalečina od Perkovića do Splita!

Iz tako smušenog članka *Novog Doba* ne razabire se pak, zašto se pisac tako strašno ljuti. Zašto ne reče, što traži taj Šibenik u svojim spomenicima, pa neka svijet sudi o opravdanosti zahtjeva; neka vidi, da li i radi čega se Šibenik može smatrati ugroženim napretkom i veličinom Splita. Svatko će se uvjeriti, da je to nedostojna insinucija. Zavist ne spada u naše vrline; mi se radujemo napretku svakoga našeg grada, a nemamo ni potrebe, da komu što zavidimo ni da se čega bojimo. Za nas radi i govori naša velika, zgodna i sigurna luka, naša blizina bogatom zaleđu, naš geografski položaj na Jadranu. Ne prirodne uvjete napretka ne može nitko da poništi ni zabašuri.

zadrugarskom polju don Ivo Bogdanić. Pokoj mu duši, a rodbini naše žalovanje!

† ELVIJA NOVAK. 20. o. mj. umrla je u Splitu nakon kratke bolesti gđa Elvija Novak, supruga g. Ante Novaka i majka gđica Marije i Anke Novak, učiteljice u Krapnju. Pokojnici laka zemlja a obitelji naše žalovanje.

Više đaka ili učenica uzela bi na stan i hranu uz umjerene cijene bolja obitelj, koja bi očinski skrbila za njihov dobar uzgoj i marljivi nauk. Obratiti se Upravni lista.

TRGOVcima I PRODUCENTIMA VINA pruža se pridoda za nabavku bačava od 30 l pa dalje. Bačve su hrastove svake vrsti, a cijena je umjereni i bez konkurencije. Velika zalihala nalazi se u magazii Kitarovića kod Kazališta — Šibenik.

CIPELE

od crne ili smeđe teleće kože, domaća izrada Din 155.- od finog crnog boksa Din 185.- iz kravlje kože podcivane Din 160.- razašljala veltergovina R. Sternecki, Celje br. 17, Slovenija.

Ilustrirani cjenik sa preko 1000 slika šalje se svakome bačava. Uzorke štoviha, kamgarna i razne manufakturne robe dobijete 8 dana na ogled. Ako roba ne odgovara i nije odsječena, može se promijeniti, ili pak vratiti novac. Narudžbe preko Din. 500.— šalju se od poštarine slobodno. Zastupnici se primaju. Trgovci engros cijene.

Važno za industrije i trgovine

Knjižica o isplati poreza za radnika mora svaki da ima D. 6.— Iskaz o uplaćenom porezu tjelesnih radnika D. 1.— **Tabela za radnički porez D. 40.** — Narudžbe obavlja Knjižara St. Kugli, Zagreb, Ilica 30.

Iz Šibenika i okolice.

OKO PPOMJENE OPĆINSKE UPRAVE.

U srijedu prije podne održan je kod sreskog poglavara g. Mandića dogovor predstavnika mjesnih stranačkih organizacija hrvatske seljačke stranke, hrvatske pučke stranke, zemljoradničke stranke, narodne radikalne stranke i Davidovićeve demokratske stranke, na kojem se tretiralo pitanje izmjene dosadašnje općinske uprave u Šibeniku. Svi prisutni predstavnici izjavili su se za promjenu uprave, a ujedno ostali složni kod toga, da će mjesta u novom općinskom odboru biti porazdjeljena po ključu rezultata prošlih izbora. Tako bi HSS dobila u novom općinskom odboru 8 mjesta, ZS 3, HPS 1, NRS 2, DDS 1 — ukupno će novi općinski odbor imati 15 odbornika. Sve stranke osim radikala predale su do četvrtka imena svojih odaslanika. Oko mjesta, koja pripadaju radikalima, vodi se mala borba, jer bi mjesni prbičevići htjeli svakako imati jednog svog zastupnika u općinskom odboru. Sporazum stranaka glede općinskog odbora bit će potpun, kad na njegovu temelju imenuje veliki župan splitske oblasti općinski odbor. Pripominjeno, da mjesna organizacija HPS stoji odlučno na stano-vištu, da se općinski izbori moraju što prije provesti.

Š IZ SLUŽBENOG GLASNIKA. Kraljevim ukazom unaprijeđen je viši glavar kancelarije u okružnom sudu u Šibeniku g. Ivan Rendić na ravnatelja kancelarije 2. grupe, II. kategorije, a glavar kancelarije na zemal-

skom sudu Dragomir Jović na višeg glavara kancelarije 2. grupe II. kategorije.

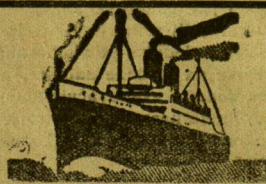
† DON IVO BOGDANIC. jučer je stigla vijest da je u lžu umro tamošnji župnik i poznati radnik na

Hrvatska zadružna tiskara u Šibeniku

prima na izradbu sve zasjecajuće radnje, te je opskrbljena vlastitom knjigovežnicom.

IZRADBA BRZA I SOLIDNA

UMJERENE CIJENE.

Otprema putnika iz domaće luke SPLIT „COSULICH LINIJA“

Javlja ovim svim putnicima, koji su spremni za putovanje u JUŽNU AMERIKU (Rio de Janeiro, Santos, Montevideo, Buenos-Aires) da je polazak njihovih velikih preookeanskih parobroda

„ATLANTA“ na 27. setembra 1925. iz SPLIT-SKE LUKE (Dalmacija.)

Parobrodi su moderno uređeni imaju dva vijka i vozu na naftu. Putnici su smješteni u poboljšanom trećem razredu, u trećem razredu kabina i u podpalublju. Svaki razred posjeduje moderno uređeni jedaći salon, salon za gospođe, kao i pušački salon. Putnicima stoji na raspolaganje cijeli parobrod, jer ne vozi putnika i I. il. razr.

Od kolike je važnosti za naše putnike, što se mogu ukrcaiti u domaćoj luci, nije potrebno navadati — dosta je, što ne trpe velikih neugodnosti ni napora putujući po nekoliko dana preko stranih država. dok ne stignu u luku ukrcanja, a osim toga mogu se na parobrodu služiti svojim materinskim jezikom.

Glede osiguranja mjesta te ostalih uputa treba se obratiti na „COSULICH LINIJU“. Glavno zastupstvo za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca

Telefon 24-98. J. G. Drašković - Zagreb Cesta, 8' br. 3. ili na filijale u: Beogradu, Balkanska ul. 25. Ljubljani, Kolodvorska ul. 30. Velikom Bečkereku, Kralja Petra trg 4 ili Agenciji u:

Šibeniku, Josip Jadronja, obala

Sušaku, Karolinska cesta 161 J. G. Ivošević, Splitu filijala Cosulich Line, Gružu IVO LOVRIČEVIĆ, Metkoviću NIKICA CAREVIĆ.

ZADRUŽNA GOSPODARSKA BANKA D. D. U LJUBLJANI

VLASTITA ZGRADA
GLAVNA ULICA 108.

PODRUŽNICA ŠIBENIK

BRZ. NASLOV GOSPOBANKA
TELEFON BR. 16. - NOĆNI 67.

Podružnice: Celje, Đakovo, Maribor, Novi Sad, Sarajevo, Sombor, Split.

Ispostava: Bled.

Dionička glavnica i pričuva preko Din. 15.000.000.

Ulošci nad Din. 150.000.000.

Ovlašteni prodavaoc srećaka državne lutrije.

Prima uloške na knjižice, te ih ukamaćuje najpovoljnije.

Oprema sve bankovne i burzovne poslove povoljno, točno i brzo.